

RAPPORT
- CLIMLIFE-UNDERSØKELSE OM ELDRES (65+) PERSPEKTIV
PÅ KLIMA OG LEVEMÅTE

RAPPORT fra CLIMLIFE-prosjektet med data fra NORSTAT:
Landsrepresentativ norsk undersøkelse, 500 nett-intervju, gjennomført 24.02 – 03.03.2022,
med finansiering av Norges forskningsråd.

Kjersti Fløttum og Emil Perron, CLIMLIFE-prosjektet/Forskergruppen LINGCLIM,
Institutt for fremmedspråk, Universitetet i Bergen

<https://www.uib.no/en/rg/lingclim>

Oktober 2022

 The Research
Council of Norway

Referanse til denne rapporten:

Fløttum, K., Perron, E. 2022. *RAPPORT - CLIMLIFE-undersøkelse om de eldres (65+) perspektiv på klima og levemåte*. Universitetet i Bergen, Institutt for fremmedspråk.

<https://www.uib.no/en/rg/lingclim/139228/climlife>

Illustrasjon: Signe Wohlfeil

Norstat-undersøkelsen, som denne rapporten bygger på, er representativt fordelt på kjønn, alder og landsdel i Norstatpanelet, basert på Statistisk sentralbyrås befolkningstall.

Feltperiode: 24.02 – 03.03.2022

Demografisk oversikt av respondenter

- 500 respondenter
- 47% Kvinner, 53% menn.
- Aldersgruppe: 65-74 (56%); 75-84 (35%); 85+ (9%).
- Fylke: Oslo (9%); Rogaland (7%); Møre og Romsdal (5%); Nordland (6%); Viken (25%); Innlandet (7%); Vestfold og Telemark (9%); Agder (6%); Vestland (12%); Trøndelag (10%); Troms og Finnmark (5%).
- Landsdel: Nord-Norge (10%); Midt-Norge (15%); Vestlandet (20%); Østlandet (32%); Sørlandet inkludert Telemark og Vestfold (15%); Oslo (9%).
- Høyeste fullførte utdanning: Folkeskole/grunnskole (5%); Videregående (inkl. tidligere yrkesskole) (19%); Fagskole, fagbrev/svennebrev og annen 1-2 årig utdanning etter videregående skole (14%); Universitet/høyskole inntil 3 år (Bachelorgrad) (30%); Universitet/høyskole 4 år eller mer (Mastergrad og høyere) (30%); annet (2%).
- Gjennomsnittlig fødselsår: 1950.

Innledning

Undersøkelsen inneholder 14 hovedspørsmål, hvor spørsmål 13 er inndelt i 3 underspørsmål (13.1, 13.2, 13.3).

Undersøkelsen er en blanding av **åpne spørsmål**, hvor respondentene kan svare fritt med sine egne ord (Spørsmålene 1, 2, 6, 7, 8, 13.3), og **lukkede spørsmål**, med oppgitte svaralternativer som respondentene blir bedt om å velge imellom eller rangere (Spørsmålene 3, 4, 5, 9, 10, 11, 12, 13.1, 13.2, 14).

Gjennomgangen av resultatene nedenfor er deskriptiv, med en blanding av gjengivelse av kvantitative resultater for svarene på de lukkede spørsmålene og frekvensanalyser av ord og innholdskoding av svarene på de åpne spørsmålene. Der vi observerer flerstemmighet i svar på åpne spørsmål (hvor flere synspunkt kommer til uttrykk i ett og samme svar, språklig polyfoni) blir dette gjengitt i en egen analysekategori.

Flere av spørsmålene er identiske eller sammenlignbare med spørsmål stilt i en skoleundersøkelse med 381 respondenter med gjennomsnittsalder på 17 år, som ble gjennomført i perioden januar – mars 2021. For sammenligningens skyld inkluderer vi noen av resultatene fra denne undersøkelsen. Se mer om skoleundersøkelsen her: Fløttum, K., Scheurer, J., Dahl, T. 2021. *Rapport – CLIMLIFE skoleundersøkelse*, Universitetet i Bergen, <https://www.uib.no/en/rg/lingclim/139228/climlife>.

En viktig forskjell mellom de to undersøkelsene er at vi har data for kjønn i svarene på lukkede spørsmål i eldreundersøkelsen; i skoleundersøkelsen har vi ikke data relatert til kjønn. Eldreundersøkelsen inneholder også data om alder, ordnet etter de tre aldersgruppene gjengitt i den demografiske oversikten ovenfor. Dette trekkes ikke inn i gjennomgangen nedenfor.

Når vi snakker om respondentene i eldreundersøkelsen, vil vi i hovedsak anvende betegnelsen 'eldre' og om respondentene i skoleundersøkelsen bruker vi 'unge'.

Spørsmål og resultater

Spørsmål 1: Hva tenker du når du leser eller hører ordet «klimaendringer»? Vi ønsker alle typer svar, helst et par setninger, eller bare noen få ord om det passer bedre for deg.

Ord	Frekvens
varm	87
vær	75
temp(eratur)	64
menneske* (menneskeskapt*)	63
is	47
nedbør	32
klode	31
vind*	25
tørke*	22
Ekstremvær	18

Tabell 1: Hyppigste ord som assosieres med «klimaendringer» (* angir at ordet forekommer i ulike former og sammensettinger, som for eksempel 'oppvarming' og 'varmere' for *varm*)

Tabell 1 viser at respondentenes hyppigste assosiasjoner med «klimaendringer» handler om værforhold. Ordfrekvensene peker også på assosiasjoner til spørsmålet om endringene er menneskeskapte.

Eksempler:

«Issmelting. Viller, våtere og varmere.» (1)

«Høyere temperatur, raske værendringer, ismelting.» (11)

Ulike synspunkt på menneskeskapte klimaendringer:

«At de store endringene i været hva gjelder temperaturer, flom, stormer o.l, skyldes endringer i klimaet som igjen skyldes menneskenes utnyttelse av av planeten vår.» (60)

«Litt skeptisk til at alt er menneskeskapt.» (27)

«En naturlig, ikke menneskeskapt syklus, som noen gale mennesker bruker store penger og politisk prestisje på å forsøke å stanse.» (238)

Ingen høy frekvens av uttrykk knyttet til fremtiden, men vi finner svar som det følgende:

«Blir redd for fremtiden, hva skjer med naturen, matproduksjon og ekstremvær. Hva skjer med Golfstømmen?» (14)

I sammenligning med resultater fra skoleundersøkelsen observerer vi et stort sammenfall med hensyn til assosiasjoner knyttet til vær og værendringer. I skoleelevenes svar finner vi imidlertid ikke den samme diskusjonen om klimaendringene er menneskeskapte eller ikke; de assosierer i stor grad klimaendringer med menneskers ansvar. Videre er personen Greta Thunberg en av assosiasjonene 16 av skoleelevene nevner, en assosiasjon vi ikke finner i de eldres svar.

Spørsmål 2: Er det noe du synes er særlig vanskelig å forstå når det gjelder klimaendringer? I så fall, vil vi gjerne at du skriver om det her.

Svar	Eldre		Unge	
	Frekvens	%	Frekvens	%
JA	14	2,8	6	1,6
NEI	123	24,6	102	26,7

Tabell 2: Oppfatning av klimaendringer som vanskelig eller ikke vanskelig å forstå

Når det gjelder respondentene som har svart med JA eller NEI, viser tallene at det er liten forskjell mellom de eldre og de unge; i begge undersøkelsene er det cirka en fjerdedel som sier at de ikke finner at det er noe som er særlig vanskelig å forstå med klimaendringer. Det er noen flere som svarer JA blant de eldre (14), mens det er seks som svarer ja blant de unge.

I de svarene som ikke inneholder svarordene JA/NEI, utdypes det i den ene eller andre retningen. I eldreundersøkelsen er det blant annet flere som peker på vansken med å vite «hva som er naturlige svingninger og hva som er skapt av mennesker», mens flere elever i skoleundersøkelsen sier blant annet at det er vanskelig å forstå hvordan man kan bidra i kampen mot klimaendringer (hvilke tiltak som hjelper).

Spørsmål 3: Hvor bekymret er du for klimaendringer? Kryss av ved det svaralternativet som passer best for deg:

Svaralternativ	% Eldre	% Unge
Ikke bekymret i det hele tatt	8	5
Lite bekymret	17	14
Noe bekymret	28	32
Bekymret	35	36
Svært bekymret	13	13

Tabell 3.1: Bekymring hos eldre og unge

Svaralternativ	% Eldre menn	% Eldre kvinner
Ikke bekymret i det hele tatt	9	7
Lite bekymret	23	11
Noe bekymret	27	29
Bekymret	31	37
Svært bekymret	10	16

Tabell 3.2: Bekymring hos eldre menn og kvinner

Tabell 3.1 viser at et flertall av både de eldre og de unge er bekymret eller svært bekymret for klimaendringene (henholdsvis 48% og 49%). Eldreundersøkelsen inneholder data om kjønn og her observeres en forskjell når det gjelder alternativene 'bekymret' og 'svært bekymret', se Tabell 3.2. For menn er prosenten 41 (31 + 10) mens den for kvinner er 53 (37 + 16); det er altså flere eldre kvinner som gir uttrykk for bekymring enn eldre menn.

**Spørsmål 4: Hvor får eller henter du informasjon om klimaendringer?
Ranger de tre kildene som er viktigst for deg, fra 1 til 3, hvor 1 er viktigst.**

Svaralternativer	N svar	% rangert som 1	% rangert som 2	% rangert som 3	% av kilder som rangert som nr 1 av unge
a. Aviser (papir eller nett)	434	53%	32%	16%	23%
b. Radio	182	12%	34%	54%	1%
c. TV	434	38%	45%	17%	13%
d. Sosiale medier	84	11%	22%	68%	17%
e. Fagbøker og dokumentarer	149	32%	32%	36%	9%
f. Podkaster	5	18%	38%	44%	3%
g. Spillefilmer og skjønnlitteratur	6	0%	0%	100%	0,1%
h. Miljøvernorganisasjoner	111	17%	17%	66%	6%
i. Venner & familie	36	9%	17%	74%	Venner: 3% Familie: 15%.
j. Annet	48	6%	20%	74%	Skole: 10%.

Tabell 4: Kilder til informasjon om klimaendringer

De eldre rangerer de følgende som viktigste kilder til informasjon om klimaendringer: *aviser (papir eller nett)*, *TV* og *fagbøker/dokumentarer*. I sammenligning med skoleundersøkelsen fra 2021, viser den at for de unge er de tre viktigste informasjonskildene *aviser (papir eller nett)*, *sosiale medier* og *familie*. Vi observerer dermed både en likhet (aviser er førstevalg for begge gruppene) og en klar forskjell mellom generasjonene når det gjelder foretrukne informasjonskilder om klimaendringer. Materialet for de eldre gir også informasjon om kjønnsfordeling. Dersom vi sammenligner kvinner og menn sine preferanser, observerer vi følgende: En relativ overvekt av kvinner når det gjelder *Radio*, *Miljøvernorganisasjoner* og *Venner og familie*. En tilsvarende overvekt blant menn finner vi for kildene *Fagbøker/dokumentarer* og *Podkaster* (men det totale antallet som rangerer podkaster som den foretrukne kilde er svært lavt).

Spørsmål 5: I hvilken grad ønsker du å leve klimavennlig? Kryss av ved det som passer best for deg.

Svaralternativ	% Eldre	% Unge
I svært stor grad	11	15
I stor grad	45	39
I noen grad	38	36
I liten grad	4	7
Ikke i det hele tatt	2	3

Tabell 5.1: Ønske om å leve klimavennlig

Svaralternativ	% Eldre menn	% Eldre kvinner
I svært stor grad	8	13
I stor grad	41	49
I noen grad	42	34
I liten grad	7	2
Ikke i det hele tatt	2	2

Tabell 5.2: Ønske om å leve klimavennlig - kjønnsforskjeller

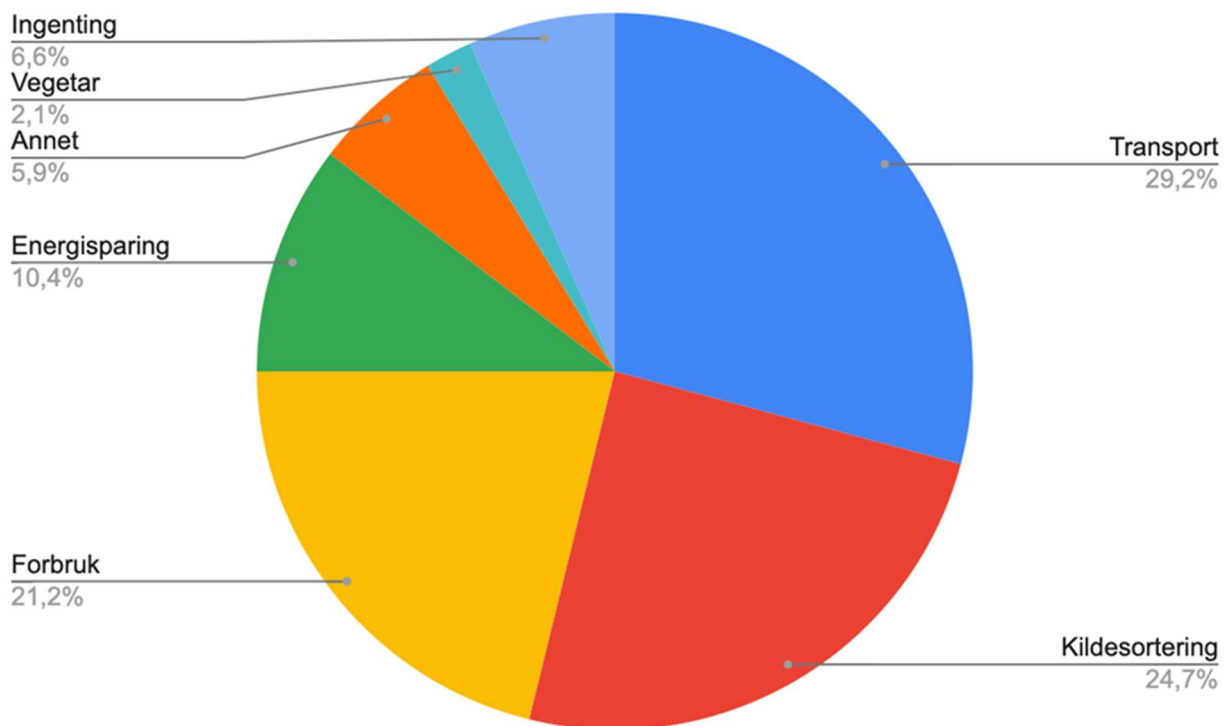
Ønsket om å leve klimavennlig er relativt likt blant de eldre og de unge. Når vi slår sammen kategoriene 'i svært stor grad' og 'i stor grad' gjelder det 56 % av de eldre og 54 % av de unge. Derimot ser vi en kjønnsforskjell blant de eldre: 62 % av eldre kvinner ønsker å leve klimavennlig i stor eller svært stor grad. Det tilsvarende tallet for eldre menn er 49%.

Spørsmål 6: Hvis du allerede gjør noe som du mener er klimavennlig, vil vi gjerne at du forteller oss om det.

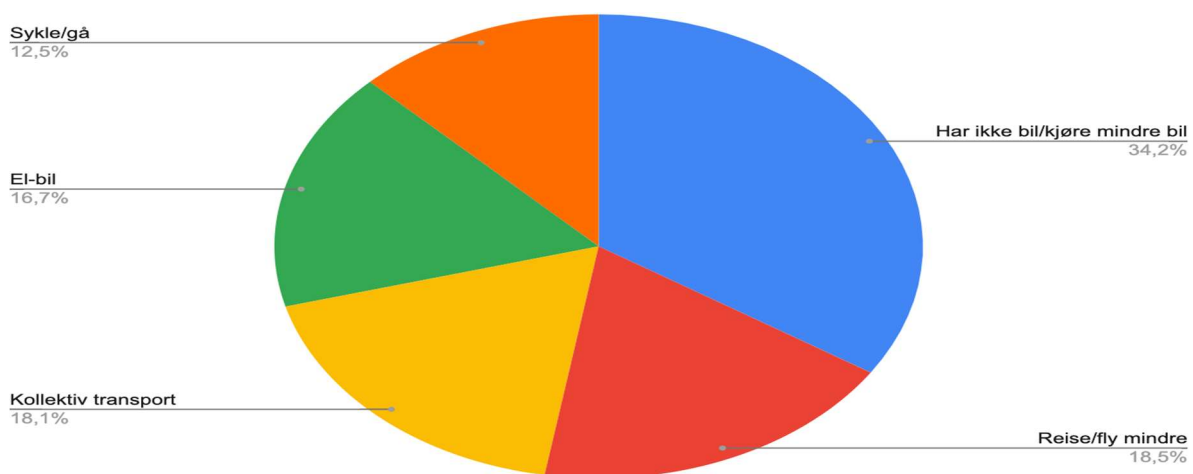
Områder for ulike tiltak	Frekvens
Transport	273
Kildesortering	231
Forbruk (egen dyrking, kaster ikke mat, gjenbruk, miljø- og klimavennlige produkter, mindre plast)	198
Energisparing (varmepumpe, solceller)	97
Annet (bl.a. lokal/norsk mat, leve simpelt, egen gård, økologi, rydding, avfall)	55
Vegetar/spiser mindre kjøtt	20
Ingenting	62
Totalt antall nevnt	936

Transport	
Har ikke bil/kjøre mindre bil	96
Reiser/fly mindre	52
Kollektiv transport	51
El-bil	47
Sykle/gå	35
Totalt	281

Tabell 6: Rapporterte tiltaksområder betraktet som klimavennlige

Transport (29,2%)

Figur 1: Rapporterte områder for klimavennlige tiltak i %

Det er tre tiltaksområder som skiller seg ut som de mest frekvente når de eldre oppgir tiltak de mener er klimavennlige: *Transport* (29,2 %) (se Figur 1 med spesifiserte transporttiltak; redusert bilbruk nevnes hyppigst), *kildesortering* (24,7 %) og *redusert forbruk* (21,3 %). Det fjerde hyppigste er *energisparing* (10,4 %), hvor bl.a. varmepumpe og solceller oppgis. Vi observerer videre at *ingenting* utgjør 6,6 % av svarene.

I skoleundersøkelsen ble det samme spørsmålet stilt. De mest frekvent svarene som de unge oppga handlet om *kildesortering* (35%) og *transport* (29%). Det tredje mest frekvente svaret var “ingenting” (10%). I eldreundersøkelsen var tiltak knyttet til *forbruk* frekvent, mens det i skoleundersøkelsen kommer på fjerdeplass etter “ingenting”.

Eksempler:

Bil* (frekvens: 138)

“Reiser mindre, bruker mindre bil, kjøper klimavennlige produkter.” (1)

“Skal skifte til elbil. Flyr ikke.” (15)

“Bruker lite bil, går mye. Plukker opp søppel etter ungdommer som skal redde havet” (26)

“Reiser ikke med fly. Har rentbrennende ovn. Kjører hybridbil, men også en som går på diesel, med euro5. Sorterer avfall. Resirkulerer.” (67)

Mat* (frekvens: 99)

“Satses på stor grad av gjenbruk, og avfallsortering, mer vegetarbasert mat, bruker offentlig transport” (19)

“Enøk på bygg. Beheld min gale bil lengst mulig. Lokal mat” (395)

“Bruker klær lenge og reparerer om mulig. Komposterer matavfall, sorterer glass og papir.” (404)

“Resirkulerer matavfall til bruk i hagen. Bruker medbragt handlenett i stoff. Har et bevisst forhold til strømbruk. Kjører hybridbil. Sorterer alt avfall fra husholdningen... ” (448)

Klær* (frekvens: 85)

“Kjøper få nye klær, kaster minimalt med mat. Kildesorterer” (8)

“Gjenbruk av klær, sortering av avfall, kjøpe brukt i stedet for nytt” (27)

“Jeg forbruker svært lite, kjøper sjelden nye klær.” (259)

“Lavt forbruk av alt. Kaster verken mat eller klær. Reiser ikke med fly. Velger fritidsaktiviteter nær meg. Kjøper ikke ferdigprodusert mat. Aldri 3 for 2.” (364)

Spørsmål 7: Hvis du skulle leve mer klimavennlig, hva mener du er de viktigste tiltakene du kunne gjøre? Vi ønsker alle typer svar, helst et par setninger, eller bare noen få ord om det passer bedre for deg.

Ord relatert til ulike tiltak	Frekvens
Transportrelaterte: Mer kollektiv, sykle/gå; mindre bil og fly	106
Matsvinn	39
Forbruk	34
Kildesortering	24
Plast	22
Energisparing	11
Kosthold vegetar	4
Politikk	4
Rydding	3
Vet ikke	44

Tabell 7: Tiltak for å leve mer klimavennlig

Tabellen viser at det er på *transportområdet* de eldre nevner hyppigst at de kan gjøre noe hvis de skal leve mer klimavennlig. Videre kommer området *matsvinn* som nummer to og *forbruk* som nummer tre, og deretter en del mindre frekvente områder.

De unge som deltok i skoleundersøkelsen pekte på følgende i sine svar på spørsmålet om hva som kunne bidra til et mer klimavennlig liv (listet etter frekvens): *transport* (mer kollektivt, mindre bil eller bytte til el-bil, sykle eller gå, redusere fly-/feriereiser), *kosthold* (endre matvaner), *forbruk* (redusere/stoppe shopping, gjenbruk). Etter disse tre områdene kom «vet ikke» på fjerdeplass (34 respondenter), fulgt av en serie mindre frekvente områder (kildesortering, plast, energisparing, matsvinn, politikk, rydding, annet).

Både de eldre og de unge peker på transport som et område hvor de kan gjøre noe for å leve mer klimavennlig. Felles er også fokus på tiltak knyttet til *mat* (*matsvinn*, *kosthold*) og *forbruk*. Vi observerer at det er flere og relativt like mange blant både de eldre og de unge som sier at de *vet ikke* hva som kunne bidra til et mer klimavennlig liv: 44 (8,8 %) blant de eldre og 34 (8,9 %) blant de unge.

Eksempler:

Bil* (85):

“Bruke mindre fossilt drivstoff, dvs kjøre mindre bil og båt. På sikt kjøpe elbil.” (2)

Reise* (frekvens 55):

“Enda flinkere på kildesortering og gjenbruk. Mer selektiv mht reisemåte” (140)

“Unngå flyreiser.” (141)

Mat* (frekvens 33):

“Kjøpe lokal mat og andre varer. Oppfordre andre til å tenke lokalt” (14)

Forbruk* (frekvens 32):

“Mindre forbruk mere resirkulering. La det bli lønnsomt å reparere i stedet for bruk og kast” (73)

Spørsmål 8: Er det noe du ikke er villig til å gi opp, selv om du vet at det skader klimaet? I så fall, vil vi gjerne at du forteller oss om det her.

Ord relatert til ulike tiltak	Frekvens
Transport: bil	155
Transport: fly	61
Kjøtt	26
Diverse (forbruk, energi, venner, «mye»)	13
Vet ikke	29

Tabell 8: Tiltak/områder som eldre ikke ønsker å gi opp

På samme måte som ulike sider ved transport er et område de eldre sier de kan endre på for å leve et mer klimavennlig liv så er det også et område som enkelte ikke vil gi opp (som å slutte helt med bilbruk). Videre er det en mindre andel som ikke vil slutte å spise kjøtt.

Sammenligningen med skoleundersøkelsen viser et sammenfall. De unge vil heller ikke gi opp all bil-/flybruk eller å spise kjøtt. Blant skoleelevene er det 21 respondenter som svarer at det er «mye» de ikke vil gi opp.

I begge undersøkelsene er det et utvalg som «ikke vet» hva de eventuelt ikke vil gi opp: 29 (6 %) blant de eldre og 49 (13 %) blant de unge.

Eksempler:

Bil* (frekvens 133):

“Egen bil til transport” (11)

“Bilkjøring, men det skader ikke. Elbil er verst.” (13)

“Syns det er vanskelig med drivstoff til bil. Tror æ får problem med å bytte ut min diesel bil. Pga få ladestasjoner, mye vær og bor på landet” (193)

Fly* (frekvens 61):

“Ein flytur i året til sol og varme” (197)

“Å slutte å reise sit langt inne. Det har vore ei av dei store gledene i livet, som tenåring levde eg på havregryn i halvårsvis for å få råd til å dra til Amerika, for meg det forjetta land. For å kome frå Oslo, der eg bur, til Sunnmøre, som eg gjerne drar til, MÅ ein ty til fly eller bil.” (201)

“flyreiser for å besøke datter ettersom det ikke går an å komme dit på annen måte” (260)

Kjøtt* (frekvens 28):

“Spise rødt kjøtt av og til.” (280)

“Jeg ser det er fokus på rødt kjøtt. Er i tvil om graset som kua lever av er med i beregningene.

Kuantallet var jo 1 million rundt 1950 mot 250000 idag. Utslippet kan da ikke ha økt i Norge. Jeg spiser derfor rødt kjøtt.” (259)

“Begrense bruken av kjøtt frå sau / storfe” (342)

Spørsmål 9: Å leve klimavennlig kan for eksempel innebære å kutte flyreiser, å kjøpe mindre eller brukt og å spise vegetarisk. Hvordan vil du beskrive en slik «grønn» livsstil? Kryss av ved de adjektivene du synes passer.

	N eldre	Mann	Kvinne	N unge
Antall	500	234	266	381
	%	%	%	%
Kul	3	2	4	25
Billig	11	8	13	31
Gøy	2	2	3	16
Enkel	22	19	24	20
Utbredt	2	1	3	7
Rebelsk	1	1	0	10
Teit	8	12	5	11
Dyr	8	10	7	19
Kjedelig	18	23	14	30
Vanskelig	35	33	36	63
Sær	12	20	5	18
Prektig	5	6	4	4
Spennende	9	8	11	28
Utfordrende	43	36	50	78
Beundringsverdig	21	19	22	42
Kontroversiell	6	9	4	15
Annet (fyll ut)	13	9	17	11
Total	218	217	219	428

Tabell 9: Beskrivelse av «grønn livsstil»

De eldre mener at adjektivene *utfordrende* og *vanskelig* er de som passer best som beskrivelse på «grønn livsstil». Her er det sammenfall med hva de unge som deltok i skoleundersøkelsen mente, men flere blant de unge enn de eldre krysset av ved *vanskelig* (63 % og 35 % henholdsvis) og *utfordrende* (78 % og 43 %). Vi observerer også noen forskjeller angående følgende adjektiver : *kjedelig* (30 % kryss fra de unge og 18 % fra de eldre) og *beundringsverdig* (42 % kryss fra de unge og 21 % fra de eldre).

Blant de eldre er det også flere forskjeller knyttet til kjønn: relativt flere kvinner enn menn krysser av ved *utfordrende*, og relativt flere menn enn kvinner krysser av ved *teit* og *sær*.

Blant de eldre var det også en mulighet til å svare med andre adjektiver enn de som stod listet opp. Blant disse adjektivene fant vi blant annet *tullete/urealistisk* fra 24 respondenter og *fornuftig/naturlig/normalt* (17). To skrev inn adjektivet *unødvendig* mens seks skrev inn *nødvendig*.

Spørsmål 10: I hvilken grad føler du at de følgende aldersgruppene tar ansvar for å redusere sine utslipp?

Svaralternativ	De som er født 1959 eller tidligere	De som er født 1960-1989	De som er født 1990 eller senere
	Prosent	Prosent	Prosent
I svært stor grad	6	2	4
I stor grad	20	17	31
I noen grad	57	63	41
I liten grad	15	18	22
Ikke i det hele tatt	1	1	4

Tabell 10: Aldersgruppers ansvar for å redusere sine utslipp

Hvis vi sammenfatter svarene i kategoriene ‘i svært stor grad’ og ‘i stor grad’ antyder de at de eldre vurderer den yngste aldersgruppen som de som tar mest ansvar for å redusere sine utslipp (35 %, i forhold til henholdsvis 26 % og 19 % for de to eldre gruppene). Ser vi derimot på svaralternativet ‘i noen grad’ setter de større lit til de eldre aldersgruppene (henholdsvis 57 % og 63 % i forhold til 41 % for den yngste gruppen).

Spørsmål 11: Ordet «skam» er blitt brukt mye i den siste tiden for å lage nye ord som for eksempel «flyskam», «kjøttskam» og «oljeskam». Hva synes du om bruken av dette ordet?

Tabellen nedenfor viser resultatene av en frekvensanalyse av innholdsord i datasettet av svar på spørsmål 11. (Grammatiske ord/funksjonsord er ikke inkludert.)

Totalt antall ord: 2819; gjennomsnittlig antall ord pr svar: 5,6.

Negative innholdsord	Antall	Positive innholdsord	Antall
dum*	22	bra	8 (9)
dårlig*	27	god*	12
feil*	8	greit	10
forferdelig	5	ok	14
forkastelig	10		
håpløst	5		
idioti*	25		
negativ*	9		
skammelig	6		
tull*	47		
tåpelig*	17		
unødvendig*	11		

Tabell 11.1: Fordeling av negative og positive ord i svar knyttet til bruken av ordet *skam*.

Frekvensanalysen av ord brukt i svarene, viser at det er en overvekt av negative, og til dels sterke, innholdsord i forhold til positive innholdsord. De mest frekvente av de negative er ulike former av *tull** (som *tull*, *tullete*, *tullprat*; 47 forekomster), *dårlig** (27 forekomster) og *idioti** (25 forekomster). Av de positive er *bra* hyppigst (17), men i 9 av de 17 forekomstene brukes *bra* i sammensettingen *ikke bra*. Det mer nøytrale *ok* blir også brukt (14). Denne fordelingen gir et relativt klart inntrykk av en negativ holdning til bruken av ordet *skam* i klimasammenheng.

I en analyse med en klassifisering av ulike typer svar blir fordelingen som vist i følgende tabell:

Svartypologi	Antall	% av 500 svar
Negative svar	415	83 %
Positive svar	35	7 %
Flerstemmige svar	18	4 %
Alternativer til <i>skam</i>	16	3 %
Annet	10	2 %
Vet ikke / Ikke svart	6	1 %

Tabell 11.2: Fordeling av svar om bruken av *skam*

Analysen av respondentenes svar viser at det er samsvar med ordfrekvens-listen: Det store flertallet gir uttrykk for et negativt syn på bruken av *skam* (83 %). Et mindretall (7 %) peker imidlertid på at ordet *skam* kan være et passende ord, og et mindre utvalg gir uttrykk for at flere hensyn kan spille inn (Flerstemmige svar 4 %). Endelig uttrykker enkelte meninger som ikke er direkte svar på spørsmålet (Annet 2 %) og 1 % sier at de «Vet ikke» eller unnlater å svare.

Eksempler (tallene i parentes viser til svarets nummer i datasettet):

Negative svar:

«Helt forkastelig og for dumt.» (7)

«Tull og tøys.» (89)

«Idiotisk. Alt blir skam. Liten effekt, tvert imot.» (199)

Positive svar: «Greit nok.» (142)

«Synes det kan være en bra beskrivelse.» (499)

Flerstemmige svar:

«Egentlig liker jeg det ikke, MEN dersom det vekker folk til å leve mer klimavennlig er det OK.» (42)

«Greit brukt for å vekke bevisstheten rundt klimaproblemer, men overdrevet bruk gagnar ikke formålet. Folk går lei.» (304)

Alternativer til skam:

«Forbedringspotensiale er et bedre ord enn skam.» (29)

«Trasig ordbruk, på linje med å bli kalt dum. Gi oss oppmuntring, før verda går under, ikkje skam, ...» (201)

«Må gjerne fortsette å bruke ordet, men tror ikke det hjelper. Hva med å kalle det «ta et større ansvar»?» (389)

Annet:

«Politikere burde gå foran og ikke reise så mye. Bruke digitalt.» (61)

«Det forteller litt om diskusjonen. Laget av de unge med størst forbruk.» (491)

Elevene som deltok i skoleundersøkelsen fikk det samme spørsmålet.

Av de 381 respondentene mente de fleste (45 %) at ordet *skam* er et negativt og unødvendig ord å bruke i klimasammenheng, mens noen (17 %) mente det kan være positivt og bidra til oppmerksomhet. Andre (13 %) hadde delte meninger, og mente at bruken av ordet kan ha både positive og negative sider. Endelig hadde 25 % av respondentene ingen mening om ordet.

Spørsmål 12: Under en tale i Denver, 11.10.2019, sa den unge klimaaktivisten Greta Thunberg følgende: «The older generations are failing us» («De eldre generasjonene svikter oss»). Hva mener du om denne uttalelsen?

Tabellen nedenfor viser resultatene av en frekvensanalyse av innholdsord i datasettet av svar på spørsmål 12. (Grammatiske ord/funksjonsord er ikke inkludert.)

Totalt antall ord: 5052; gjennomsnittlig antall ord pr svar: 10,1.

Ordmengden viser at svarene her er i gjennomsnitt nesten dobbelt så lange som for *skam*-svarene. For sammenligningens skyld er det først tatt utgangspunkt i de samme ordene som i spørsmålet om bruken av *skam* (Tabell 12.1), men andre ord som ikke eksisterte eller var lite frekvente i svarene om *skam* er tilføyd i en egen tabell (12.2).

Negative innholdsord	Antall	Positive innholdsord	Antall
dum*	6	bra	3 (1)
dårlig*	4	god*	5 (6)
feil*	25	greit	1(1)
forferdelig	1	ok	2
forkastelig	0		
håpløs	3		
idioti*	5		
negativ*	1		
skammelig	1		
tull*	31		
tåpelig*	7		
unødvendig*	1		

Tabell 12.1: Frekvens av utvalgte ord i svar om Greta Thunbergs tale.

Generasjonsord	Antall	Negative innholdsord	Antall
generasjon	70	bortskjemt	3
Eldre	52	historieløs*	5
ung/ynge	46	hjernevasket	5
		kunnskapsløs*	6
		provoser*	5

Tabell 12.2: Frekvens av utvalgte ord i svar om Greta Thunbergs tale.

Frekvensanalysen gjengitt i Tabell 12.1 viser at det er en overvekt av negative innholdsord, men lavere frekvens enn i svarene om bruken av ordet *skam*. Vi ser likevel at ord som *feil** og *tull** er relativt hyppige. Positive innholdsord er det også relativt færre av i svarene om Thunberg. Imidlertid er det blant innholdsordene en serie av frekvente ord knyttet til generasjon og alder. Det indikerer at det i svarene dreier seg mye om forhold, eventuelt konflikt, mellom generasjoner. Datasettet inneholder også flere negative ord som ofte er mer knyttet til personen Greta Thunberg enn til uttalelsen som er gjengitt i spørsmålet.

I en videre analyse av hvert enkelt svar, og med en klassifisering i ulike svartyper, blir fordelingen som i vist i tabellen nedenfor.

Svartypologi	Antall	% av 500 svar
Negative svar	303	61 %
Positive svar	113	23 %
Flerstemmige svar	49	10 %
Annet	24	5 %
Vet ikke / Ikke svart	11	2 %

Tabell 12.3: Fordeling av svar om uttalelsen til eller om personen Greta Thunberg.

I denne klassifiseringen er det ikke tatt hensyn til om respondentenes svar er et direkte svar på spørsmålet om Greta Thunbergs uttalelse eller om de er rettet mot personen Greta Thunberg. I flere tilfeller er det en sammenblanding eller det er vanskelig å skille det ene fra det andre. Det store flertallet gir uttrykk for et negativt syn på uttalelsen eller på personen (61 %). Et mindretall (23 %) gir imidlertid sin støtte (full eller delvis) til Greta Thunbergs uttalelse. Videre gir flere (10 %) uttrykk for at det kan være ulike syn på uttalelsen og representerer slik ulike «stemmer» i diskusjonen om Greta Thunberg. Endelig uttrykker et fåtall meninger som ikke er direkte svar på spørsmålet (Annet 5 %) og 2 % sier at de «Vet ikke» eller unnlater å svare.

Eksempler (tallene i parentes viser til svarets nummer i datasettet):

Negative svar:

«helt feil. de lever kun av det andre generasjoner har oppnådd for dem. fryktelige egoister» (110)

«Tull fra ei hjernevaska jentunge.» (90)

«Kunnskapsløs. Det er denne generasjonen som har skapt elbilen, karbonfangst og hydrogen som energiform.» (154)

«Har ikke sans for den jenta som blir brukt for å si dumme ting. De eldre har gjort så hun kan leve godt!» (371)

«Tåpelig, hun vet ikke hva hun snakker om. De eldre generasjoner har ofte levd i vanskelige tider og lært seg nøysomhet, noe de unge totalt mangler.» (476)

Positive svar:

«Svært bra. Heia Greta T !!!» (456); «Godt sagt av ei ung jente.» (2)

Flerstemmige svar:

«Hun har nok til en viss grad rett, men tror samtidig at mange unge har et langt høyere forbruk enn vi som er godt voksne.» (32)

«Sikkert riktig - men vi har levd et annet liv enn hun har. Det er ikke så lett å forandre på alt en er vant til.» (84)

«Det er fint det er et sterkt engasjement for klima og miljø, men får ikke folk med seg med slike uttalelser, var nok ment på politiske bevegelser, håper jeg.» (181)

«Hun kan absolutt ha rett, men ikke alle kan seile over Atlanteren heller.» (191)

«Hun startet bra men er blitt helt ekstrem.» (196)

«Provoserende, men gir oss et puff, en korrekt påminnelse gjør oss mer beviste.» (225)

«Altfor generaliserende. Men hun har vel erfaring med mislykkede forsøk på å få med seg gamlinger som oss.» (465)

Annet: «De som har penger og makt vil beholde det.» (200)

«Kjenner meg selv i dette utsagnet.» (360) «Moras ord.» (497)

Spørsmål 13.1: Synes du at du selv kan bidra til å påvirke politikken i en klimavennlig retning? Gi ditt svar ved å krysse av på JA eller NEI:

Svaralternativ	% Eldre	% Unge
JA	53	59
NEI	47	41

Tabell 13.1: Mening om egen mulighet til å påvirke politikk i en klimavennlig retning

Av de 500 eldre som deltok i undersøkelsen sier 53 % at de synes de kan påvirke politikken i en klimavennlig retning. I skoleundersøkelsen sier 59 % ja til det samme spørsmålet.

Det er altså en noe større prosentandel blant de unge enn blant de eldre som mener de kan påvirke politikken. Når det gjelder kjønnsperspektivet blant de eldre, er det kun en ubetydelig forskjell å peke på: 54 % av eldre kvinner sier JA mens 53 % av eldre menn sier det samme.

Spørsmål 13.2: Hvis du svarte ja, hvilke av alternativene nedenfor ville være viktigst for å påvirke politikk, etter din mening? Kryss av ved de tre handlingene som du mener er de viktigste.

Svaralternativer	% eldre	% unge
Skrive debattinnlegg	12 %	17 %
Delta i demonstrasjoner for klimaet	9 %	Delta i skolestreik for klimaet 54 %
Påvirke min familie og mine venner til å ta vare på klimaet	56 %	68 %
Stemme på et parti som prioriterer klimaet	61 %	-
Bli med i et politisk parti	16 %	Bli med i et ungdomsparti 21 %
Bli med i en miljøorganisasjon	14 %	27 %
Spre informasjon om klimaendringene i sosiale medier	11 %	40 %
Endre egen livsstil for å vise politikerne at det er mulig for befolkningen å gjøre slike typer klimatiltak	51 %	45 %

Tabell 13.2: Handlinger som antas kan påvirke politikk

Av svaralternativene til dette spørsmålet var fem like for de to undersøkelsene, mens to var formulert forskjellig for å bli tilpasset de ulike respondentene: *Delta i skolestreik for klimaet* fikk, av naturlige årsaker, formen *Delta i demonstrasjoner for klimaet* i eldreundersøkelsen; og *Bli med i et ungdomsparti* fikk formen *Bli med i et politisk parti* i eldreundersøkelsen; svaralternativet *Stemme på et parti som prioriterer klimaet* var utelatt i skoleundersøkelsen, ettersom de fleste der ikke hadde oppnådd alderen for å få stemmerett.

Tabellen viser at både eldre og unge mener den viktigste handlingen er *Påvirke min familie og mine venner til å ta vare på klimaet*. Vi observerer en betydelig forskjell når det gjelder å delta i demonstrasjoner og delta i skolestreik, hvor de unge ser på denne typen handling som mye viktigere enn det de eldre gjør. Det er andre forskjeller å legge merke til, og særlig når det gjelder alternativet *Spre informasjon om klimaendringene i sosiale medier*, som vektlegges mye mer av de unge enn av de eldre.

Følgende forskjeller mellom kjønn i eldreundersøkelsen kan nevnes: Menn legger større vekt på å skrive debattinnlegg, mens kvinner legger større vekt på å stemme på et parti som prioriterer klimaet. Kvinner legger også større vekt på å delta i demonstrasjoner for klimaet enn menn.

Spørsmål 13.3: Hvis du svarte nei, vil vi gjerne at du sier noe om hvorfor du mener at du ikke kan påvirke politikken.

	Svargruppering	N svar
1	Politikerne lytter ikke til velgerne	84
2	Jeg bryr meg ikke/jeg er for gammel	46
3	Ikke politisk aktiv/ikke interessert i politikk	40
4	Politikerne handler ikke	13
5	Man må være politiker	10
6	Man kan ikke påvirke klimaet	9
7	Har ikke mulighet (annet statsborgerskap, for «liten», syk)	5
8	Det er ikke Norge men andre land som skal endre noe	4
9	Vet ikke/har intet svar	22

Tabell 13.3: Årsaker til mangel på politisk innflytelse

Tabell 13.3 viser at de eldre peker på politikeres manglende oppmerksomhet og handling som årsaker til at de ikke kan påvirke politikken (1 og 4). Andre frekvente svar handler om mangel på egen interesse (2 og 3). Vi observerer også at ni gir uttrykk for en «klimafornektende» mening ved å si at man ikke kan påvirke klimaet (6). 22 respondenter har ikke gitt noe svar på hvorfor de har svart nei på det første spørsmålet.

I skoleundersøkelsen oppga de som svarte NEI følgende årsaker til at de mener at de ikke kan påvirke politikken: deres stemme betyr lite, de har liten interesse for politikk, de mangler kunnskap/kompetanse for å delta i politisk debatt og politikere er ikke interesserte eller de lytter ikke til dem.

Spørsmål 14: Vi vil også gjerne vite hva du tenker om framtiden, slik du tror den kan bli om cirka 20 år. Hvis vi forestiller oss noen forskjellige beskrivelser som dem nedenfor, hvor sannsynlige eller usannsynlige tror du disse beskrivelsene er? Ranger fra 1 til 3, hvor 1 er det du mener er mest sannsynlig og 3 det du mener er minst sannsynlig.

Foreslåtte framtidsbeskrivelser		Rangert som 1	Rangert som 2	Rangert som 3
1	Om 20 år er samfunnet vårt sterkt påvirket av klimaendringene.	42 %	18 %	40 %
2	Om 20 år har vi redusert energiforbruket vårt så mye at vi lever i et 'grønt' samfunn som påvirker klimaet i liten grad.	11 %	48 %	42 %
3	Om 20 år har vi utviklet mye ny teknologi som gjør at vi kan leve i et moderne samfunn som påvirker klimaet i liten grad.	48 %	34 %	18%

Tabell 14: Sannsynlighet for foreslåtte framtidsbeskrivelser

Tabellen viser at de eldre tror utviklingen av ny teknologi som gir et samfunn som påvirker klimaet i liten grad som mest sannsynlig av de tre forslagene (48 %, beskrivelse 3). Likevel er det en viss forskjell mellom kvinner og menn: 53 % av mennene anser denne beskrivelsen som mest sannsynlig, mens 43 % av kvinnene sier det samme.

Videre mener 42% at det mest sannsynlige er at samfunnet vårt vil være sterkt påvirket av klimaendringene om 20 år (beskrivelse 1). Kjønnforskjellen er som følger: 38 % menn og 46 % kvinner.

Endelig er det 11 % som anser beskrivelse 2 som mest sannsynlig, at vi om 20 år har redusert energiforbruket vårt så mye at vi lever i et 'grønt' samfunn som påvirker klimaet i liten grad.

Her er det kun en ubetydelig forskjell mellom kjønnene når det gjelder å betrakte denne beskrivelsen som mest sannsynlig (10 % menn, 11 % kvinner).

Oppsummerende viser disse svarene at eldre har stor tro på teknologi, men ser samtidig ganske pessimistisk på framtiden.

I skoleundersøkelsen brukte vi fire framtidsbeskrivelser, og vi kan derfor ikke gjøre en nøyaktig sammenligning. Likevel tillater skoleundersøkelsen oss å si at de fleste av de unge som deltok i undersøkelsen mente at det var mest eller nest mest sannsynlig at samfunnet vårt blir sterkt påvirket av klimaendringene, mens en relativt stor, men likevel noe mindre, andel mente at det var mest eller nest mest sannsynlig at vi om 20 år har utviklet mye ny teknologi som gjør at vi kan leve i et moderne samfunn som påvirker klimaet i liten grad.